

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ Κ. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΟΥ

ΤΟ ΚΟΜΠΟΛΟΓΙ ΤΩΝ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΕΩΝ

Ο μέγας ποιητής της Γαλλίας Leconte de Lisle, έχει γράψει ένα θαυμάσιον ποίημα επιγραφομένον τὸ «Κομπολόγι τῶν Μαυρομιχαλίων». Τὸ ποίημα ἀρχίζει διὰ τοῦ ἀκολούθου τετραστίχου: Les Mavromichalis, les aigles du vieux Magne, On traqué trois cents Turks dans le défilé noir: Et de l'aube à midi font siffler et pleuvor Balles et rocs du faite ardu de la montagne.

Τὸ ποίημα τοῦτο ἔχει περίεργον ἱστορίαν. Ὁ ποιητὴς τὸ ἐνεπνεύσθη κατὰ μίαν πολύκροτον διήκην διεξαχθεῖσαν ἐν Παρισίοις πρὸ πενήντα ἐτῶν. Μεταξὺ τῶν κατηγορουμένων ἦτο καὶ ὁ στρατηγὸς Γεώργιος Μαυρομιχάλης, νέος τότε λοχαγός. Τὴν ἱστορίαν αὐτὴν τὴν ἤκουσα νὰ τὴν ἀφηγηται μίαν ἡμέραν εἰς τὸ γραφεῖόν του ὁ συνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ Ζορμπάς, ὅτε μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὁ στρατηγὸς Μαυρομιχάλης εἶχεν ὑποβάλει αἰτησὶν περὶ ἀποστρατεύσεως. Οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Ζορμπά αξιωματικοί, διηγούντο διάφορα ἀνέκδοτα τοῦ ἰδιωτοῦ ἐκείνου στρατιώτου, ὅστις ἦτο μίᾳ ἀπὸ τὰς χαρακτηριστικωτέρας μορφὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ ἱστορία τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ ποιήματος τοῦ Leconte de Lisle ἔχει ὡς ἑξῆς.

Ὁ Μαυρομιχάλης διέτριβεν ἐν Παρισίοις. Ἐκ τινος ἐπεισοδίου προεκλήθη μονομαχία μεταξὺ τῶν πρίγκηπων Στούρτζα καὶ Σούτσου. Ὁ Μαυρομιχάλης ἐχρησίμευεν ὡς μάγιστρος τοῦ Σούτσου, μετ' οὗ συνεδέετο διὰ συγγενείας. Κατ' αὐτὴν ἐφρονεῖτο ὁ πρίγκηψ Στούρτζας, ἐπειδὴ δὲ ὁ γαλλικὸς νόμος καταδικάζει ἐξ ἴσου μετὰ τῶν μονομαχοῦντων καὶ τοὺς μάγιστρος παρεπέμφθησαν ὅχι μόνον ὁ φονεύσας πρίγκηψ Σούτσος, ἀλλὰ καὶ οἱ τέσσαρες παραστάτες ὡς μάγιστρος. Ἡ δίκη ὡς ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς μονομαχίας καὶ τῆς περιωπῆς τῶν διακαζόμενων προσώπων, προσέλασε μέγα ἐνδιαφέρον εἰς τὴν Παρισινήν κοινωνίαν. Αἱ ἐφημερίδες ἐδημοσίουν ὅλας τὰς λεπτομερείας αὐτῆς κατὰ τὴν ἡμέραν δὲ τῆς διεξαγωγῆς τῆς δίκης ἡ εὐρυτάτη αἰθουσα τοῦ δικαστηρίου εἶχε πληρωθῇ ἀπὸ τὸ ἄνθος τῆς γαλλικῆς κοινωνίας. Ἐκεῖ δὲ εἶχε μεταβῇ ὡς παρακολούθησιν αὐτὴν καὶ ὁ Leconte de Lisle. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη προεκάλεσε ζωηροτάτην αἰσθησίν. Τὸ ἀθλητικὸν του ἀνάστημα, ἡ ὠραιότης του, ἥτις ἐδικαιολογεῖ τὸν θρόνον, οἱ οἰκογένειά των κατήγετο ἀπὸ κάποιαν νεράϊδα περιπλανηθεῖσαν εἰς τοὺς βράχους τῆς Μάνης, καὶ οἱ ἐράσμοι τρόποι του, διέθεσαν ἀμέσως ὑπὲρ αὐτοῦ δικαστὰς καὶ ἀκροατήριον μεταξὺ τοῦ ὁποίου ἠριθμούντο αἱ ὠραιότεραι κυρίαι τοῦ προαστείου τῶν Παρισίων τοῦ Ἀγίου Γερμανοῦ. Ὁ de Lisle ἤκουσε τότε ἀπὸ κάποιον περιηγηθέντα τὴν Ἑλλάδα τὴν δραματικὴν παράδοσιν τοῦ Κομπολογίου τῶν Μαυρομιχαλίων καὶ συνέθεσεν ἐν ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων του.

Ἡ ἱστορία αὐτὴ ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀρλώφ, ὅτε οἱ Τούρκοι εἰσέδυσαν μέχρι τῆς Μάνης, τὴν ὅποιαν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν εἶχε πατήσῃ ἐχθρικός ποὺς. Ἀσχηγὸς τῶν Μανιατῶν ἦτο τότε ὁ περίφημος Σκυλογιάννης Μαυρομιχάλης, ὅστις διαφωνήσας πρὸς τὸν πρίγκηπα Ὀρλώφ, ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ πατρίου ἐδάφους. Κατὰ τινὰ μάχην περιέκλεισε Τριακοσίους Τούρκους εἰς τινὰ κλεισοῦσαν, ἐκεῖ δὲ κατέσφαξεν ἀνηλεῶς ὅλους ἀνεξαιρέτως. Ὁ Σκυλογιάννης τότε διέταξε νὰ κοπῶσιν αἱ κεφαλαὶ των, νὰ ἐμπηχθῶσιν εἰς καρφία καὶ νὰ στηθῶσιν εἰς τὰς ἐπάλξεις τοῦ πύργου του. Ἀλλ' ἀφῆσάντων νὰ διηγηθῇ τὸ δραματικὸν ἐπεισόδιον ὁ ποιητὴς μετὰ τοὺς νευρώδεις στίχους του, τοὺς ὁποίους ἐπεχείρησα νὰ μεταφέρω, ὅσον μοῦ ἦτο δυνατόν εἰς τὴν γλῶσσάν μου. Ἀφ' οὗ περιγράφει πρῶτον τὴν διεξαγωγὴν τῆς μάχης, τὴν ὅποιαν παρακολουθοῦν αἱ νέαι καὶ τὰ παιδιὰ. Ἐπειτα μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς, παρουσιάζει τὸν Σκυλογιάννην Μαυρομιχάλην ἀναφωνοῦντα:

— Κόψετε τὰ κεφάλια τους καὶ ἐπ' αὐτὰ κορφωμένα
Στὸν τοῖχο ἀραδιάστε τὰ τοῦ πύργου ἐνα-ἕνα

Βροντοφωνοῦν ἀπὸ ψηλὰ τοῦ καπτανίου οἱ λόγοι.
Μ' αὐτὰ τὸ πῶς καλύτερο θὰ κάνω κομπολόγι,
Κι' ὅταν περάσουν καιροί, κι' ὅταν διαβῶν τὰ χρόνια,

Μέσα τους θεὸ νὰ στήσω φωνὴν τὰ χελιδόνια.

Πολλὲς περᾶσαν ἀνοιξές, πολλὰ ἐλυῶσαν χιόνια
Τῆς Μάνης βλέπει ὁ βασιλῆας πὺν μέιναν μετὰ τὰ χρόνια

Τόσα κεφάλια ἀγαρηνῶν γυνὰ ξυσαρκωμένα,
Ἀραδιάστὰ στὸν πύργου τοῦ μέσ' στὰ καρφία μνηγμένα

Ἐπειτα οἱ πέθαναν: Κυπῶντας εἰς τὴν Μάνη,
Ἄλλους τὸ βόλι ἔφαγε κι' ἄλλους τὸ γιαταγάρι,
Ἡ δὲ ἡσαν νικηταί, ἡ δὲ ἡσαν νικημένοι.

Ἡ μνήμη τους κάθε καρδιά παληκαριῶν θερμαίνει,
Καὶ οἱ σκιὲς των ἡ νυχτιά ἡ μαύρη σὰν προβάλλει
Στοὺς βράχους τῆς πατρίδος των ξαναγυρίζουν πάλι.

Ἦταν ἄνδρες ἄγριοι καὶ ἐξοῦσαν ἐκεῖ πέτρα
Τὸν τύραννο τοῦ γένους των κυπῶντας νύκτα μέρα,
Ποτέ τους δὲν τοὺς εἶδαν μετὰ τὸν σκνυμμένα

Καὶ οὐτε χάρι ἔδωκαν ποτὲ τους σὲ κανένα.
Τώρα ἐκεῖ στὴ ρεματιά, ὁ πύργος ραγιμένος
Ἀπὸ τὰ χρόνια φαίνεται βαρὺς χορταριασμένος

Κι' ὅταν στοὺς μαύρους τοίχους του ἡ πρώτη πέφτει
Ἄχτις,

Οἱ κάρες των Ἀγαρηνῶν ἀσπρίζουν σὰν κρίνα.
Καὶ ὁ βοσκὸς πὺν δὴγετὶ τὰ μαῦρα πρόβατά του
Στέκεται λίγο καὶ θωρεῖ ἀπ' τὸ λιβάδι κάτω,

Τὸν πύργου πὺν ἀλύπητα ὁ χρόνος τόνε τρώγει,
Κι' ἀναγαλιάζει βλέποντας ψηλὰ τὸ κομπολόγι.

REMPPANT. — Ἡ εἰς Αἴγυπτον φυγή.

[Χαλκογραφία τοῦ 1654]

Ὅταν ἐτελείωσε τὴν ἀφήγησίν του ὁ συνταγματάρχης περὶ τοῦ ποιήματος, ἕκαστος ἀπὸ τοὺς αξιωματικούς εἶχε νὰ διηγηθῇ ἀπὸ ἕνα ἀνέκδοτον τοῦ γηραιοῦ στρατηγοῦ. Εἶχα ὑπηρετήσῃ καὶ ἐγὼ ὡς ἐφεδρὸς ὑπαξιωματικὸς εἰς τὸ πρῶτον σύνταγμα, τοῦ ὁποίου ἦτο διοικητής. Ἐνθυμοῦμαι δὲ πάντοτε μετὰ συγκινήσεως τὰς ἡμέρας τῆς ματῆς ἐποχῆς, τὰς ἀδιάκοπα γυμνάσια εἰς τοὺς Τράχωνες, τὰς μακρὰς πορείας μετὰ τὸν σάκκον εἰς τὸν ὄμον, τὰς ψευδομάχας εἰς τὸ βουνὸν τοῦ Σταυροῦ, τὸν τράγον τοῦ συντάγματος καὶ τὴν περιφρονῶν ἡμίονον Κλεοπάτραν, ἥτις ἀντιθέτως πρὸς τὸν πειθαρχικώτατον τράγον, ἐκλωτοσπατοῦσε διαρκῶς τὸν περὶ πόλεων καὶ φρουρῶν στρατιωτικὸν κανονισμόν.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς συνομιλητάς μου, παλαιὸς αξιωματικὸς τοῦ Μαυρομιχάλη, διηγείτο πολλὰ ἀνέκδοτα τοῦ στρατηγοῦ κυκλοφοροῦντα τότε εἰς τοὺς στρατιώτας. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔλεγεν ὅτι τὴν ἐποχὴν πὺν ἦτο ἀκόμα νεαρὸς ἀνθυπασις, τὸ φρουραρχεῖον τῶν Ἀθηνῶν εἶχε λάβει τὴν περίεργον ἀπόφασιν, χάριν ἐνισχύσεως τοῦ θεάτρου, ν' ἀποστέλλῃ ἄνδρας ἀπὸ τοὺς λόχους, ὅπως λαμβάνουν μέρος ὡς βοῦθὰ πρόσωπα εἰς τὰς παραστάσεις. Ἐνὰ βράδυ ἔλαβε καὶ ὁ Μαυρομιχάλης διαταγὴν ν' ἀποστείλῃ ἀριθμὸν τινὰ ἀνδρῶν εἰς τὸ θέατρον. Ἀλλὰ τὴν διαταγὴν αὐτὴν τὴν εὐδὲν ἀντικειμενικὴν καὶ μὴ συμβιβαστομένην με-

τὴν στρατιωτικὴν ἀξιοπρέπειαν, ἐπομένως δὲν τὴν ἐξετέλεσε. Οἱ θιασάρχαι ἐπαρκενοῦντο τὴν ἐπομένην εἰς τὸν φρούραρχον. Οὗτος σκαφθεὶς ὀλίγον τοὺς ἀπήντησε:

— Ὁ Μαυρομιχάλης εἶνε ὁ τύπος καὶ ὁ ὑπογραμμὸς τῆς πειθαρχίας, διὰ νὰ μὴ ἐκτελέσῃ δὲ τὴν παραγγελίαν μου, σημαίνει ὅτι δὲν τὸ ἐπιτρέπουν οἱ κανονισμοὶ καὶ θὰ ἔχῃ δίκαιον. Ἐτοὶ ἀπηγορεύθη ἔκτοτε ἡ συμμετοχὴ τοῦ στρατοῦ εἰς τὰς παραστάσεις.

Ὅταν ἐγένεν ἀνθυπολοχαγὸς ἐθεώρει, ὅπως ὀλόκληρος ἡ οἰκογένειά του, τὴν δυναστείαν τοῦ Ὀθωνος ἐπιβλαβὴ διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους. Ἀνεμίχθη οὕτως εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν. Ὁ πατὴρ του ἦτο στρατηγὸς καὶ γενοῦσας τῆς ἀντίθετος δὲ σφόδρα τοῦ Ὀθωνος οἱ δύο ἀδελφοὶ τοῦ Ἀντωνίου καὶ Κωνσταντίνος, ἀξιωματικοὶ ἐπίσης, εὐρίσκοντο καὶ αὐτοὶ μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ἐνῶ ὁ ἑτερος ἀδελφὸς τοῦ Πέτρος, εἰσαγγελεὺς εἰς τὸ Ναύπλιον, ἦτο εἰς τὸν πρωτοστατῶν τῆς Ναυπλιακῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ὁ πρόλογος τῆς ἐκθρονίσσεως τοῦ Ὀθωνος. Ὅταν ἐπετελέσθη αὕτη οἱ συμπολιταὶ τοῦ ἐξήγησαν νὰ τὸν ἐκλέξουν πληρεξούσιον. Οὕτως νὰ τὸ ἀκούσῃ ἠθέλησεν. «Ἐγώ, ἔλεγεν, ἀνῆκα εἰς τὸν στρατὸν καὶ δὲν ἔχω καμμίαν δουλειάν μετὰ τὴν πρῆλτικὴν».

Πραγματικῶς ἔμεινε πάντοτε εἰς τὸ στράτευμα. Ἡ νέα δυναστεία ἠθέλησε νὰ περιποιηθῇ τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μάνης καὶ νὰ τὴν ἐλκύσῃ εἰς τὴν αὐλήν. Ὅταν ἐνυμφεῖτο ὁ βασιλεὺς Γεώργιος τὴν Μεγάλην δούκισσαν Ὀλγαν Κωνσταντινοβναν, προσέλαβεν αὐτὸν ὡς διαγγελέα. Ἀλλ' ἡ αὐλικὴ ὑπηρεσία δὲν ἤρμοζεν εἰς τὸν χαρακτῆρα του. Ἦτο ὁ ὠραιότερος ἀνὴρ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ καταγωγὴ τῆς οἰκογενείας του χάνεται εἰς τοὺς χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζούντος, ὁποῦθεν κατήλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Μάνη, διαρκῶς ἀγωνιζομένη ἐναντίον ὅλων τῶν ἐπιδρομῶν Βενετῶν ἢ Τούρκων. Εἰς τὸ αἷμα τοῦ νεαροῦ ἀξιωματικοῦ ἔβραζε τὸ πολεμικὸν ἐκείνο μένος καὶ ἡ ὑπερηφάνεια τοῦ γένους του. Τοιοῦτος εἰσῆλθεν εἰς τὴν αὐλήν. Ἐτρεφεν ὅμως ὑπογένειον, τὸ ὁποῖον ἀπῆρκεν εἰς τὴν νεαρὰν βασιλισσαν Ὀλγαν, διότι, ἔλεγεν, ὅτι κανεὶς ἀξιωματικὸς εἰς τὴν Ῥωσίαν δὲν ἐπετρέπετο νὰ τρέφῃ ὑπογένειον, κατ' ὅσον τοιοῦτο ἔφερον οἱ Γάλλοι ἀξιωματικοί, οἱ ὁποῖοι δὲν ἦσαν συμπαθεῖς τότε εἰς τὴν Ῥωσίαν, εἰς δὲ τοὺς Ῥώσους ἐπέτρεπον νὰ φέρουν μό-

νον φαβορίτες. Μίαν ἡμέραν ὅτε ἦτο τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπέδειξεν ἡ νεαρὰ βασίλισσα, ὅτι ἀφοῦ ἀπαξ ὑπηρετεῖ εἰς τὴν αὐλήν, ἔπρεπε νὰ ἐνισθῇ πρὸς χάριν τῆς.

Μεγαλειότητα, ἀπήντησε μεσιδῶν, ἕνας ὑπασις τοῦ βασιλέως, χάριν μίᾳ τόσο ὠραίᾳ βασίλισσῃ, ἔχει καθήκον νὰ θυσιάσῃ ἐν ἀνάγκῃ καὶ τὴν ζωὴν του ἀκόμη καὶ θὰ τὸ ἔκαμνα μετὰ γάλην εὐχαρίστησιν, ἐάν μου ἐδίδετο μία τοιαύτη περίστασις. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι δὲν ἔχω καμμίαν ὑποχρέωσιν νὰ κανονίσω τὰ τοῦ προσώπου μου ἄλλως παρὰ κατὰ τὴν ἀρεσκείαν μου. Καὶ χαίρει τῆσας εὐλαβῶς τὴν ὠραίαν ἀνασσαν ἀπῆλθε, διὰ νὰ μὴ ἐπανεέλθῃ οὐδέποτε εἰς τὰ ἀνάκτορα, οὐτε ἀκόμη ὅτε ἦτο ὑποχρεωμένος ὡς ἐκ τῆς ὑπηρεσίας του νὰ μεταβαίνῃ εἰς αὐτά.

Ὅταν ἐνῆλκισθη ὁ διάδοχος Κωνσταντίνος κατετάχθη ὡς ἀνθυπολοχαγὸς εἰς τὸ πρῶτον σύνταγμα τοῦ Πεζικοῦ τοῦ ὁποίου διοικητὴς ἦτο ὁ Γεώργιος Μαυρομιχάλης. Τὸ σῶμα τοῦτο ἦτο τὸ ἐπίλεκτον τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Οἱ ἄνδρες του ἦσαν διαλεγμένοι, ἕνας πρὸς ἕνα. Ἡ ἀμείψις καὶ ὁ ὀπλισμὸς των ἀνεπλήρως. Κατὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τοῦ 1897 ὑπῆρξε ὡς διοικητὴς μεραχίας. Ἦτο δὲ ὁ μόνος στρατηγός, ὅστις ἀνέφερε δι' ἑνὸς λακωνικωτάτου τηλεγραφήματος τοῦ ὅτι ἠττήθη. Τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ ἐμνε παροιμιώδης: «Ἡττηθεὶς ἔλεγεν, εἰς τὸ Κάσα

15 'Οκτωβρίου 1926

ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ ΜΑΣ ΖΩΗΣ

ΑΠ' ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ ΤΗΣ ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΕΩΣ ΔΟΥΣ Σ. ΦΡΟΫΔ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

καθενος ημετης φορτων, στον αλλον. Ειναι κα

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟΝ

Τὸ ἑλληνικὸν ταχυδρομεῖον ἔχει τὴν ἱστορίαν του. Μίαν ἱστορίαν ἣ ὅποια δὲν εἶνε ἀσημαντος εἰς τὴν πόρδον τῆς χώρας μας ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς ὡς κράτους ἀνεξαρτήτου καὶ αὐτονομίου. Ἡ ἱστορία τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ἀρχίζει κυρίως ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Καποδιστριαύ. Τότε ἰδρύθησαν τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ ταχυδρομεῖα, ἥτοι μία Διευθυνσις καὶ τέσσαρα ταχυδρομικὰ γραφεῖα, εἰς Ἐπίδαυρον, Ἀργος, Τρίπολιν καὶ Σύρον. Τὴν Διευθυνσιν διεχειρίζετο εἰδικὸς ὑπάλληλος τὰ δὲ γραφεῖα ὕγειονομικοὶ ὑπάλληλοι καὶ δημογέροντες.

Ἐπὶ τουρκοκρατίας δὲν ὑφίστατο ταχυδρομικὰ γραφεῖα καθ' ὅλην τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν. Ἡ ἐπίσημος ἀλληλογραφία διεξήγετο διὰ τὸν ἀκτοπλοῦντων ἰσιοφόρων καὶ δι' ἐπίπλων ταχυδρόμων ἢ ἰδιωτικὴ ἀλληλογραφία ἐγίνετο διὰ τρόπον προγεγράφου δημοθυγομένων. Οἱ ἐπιπλοὶ ταχυδρόμοι ἦσαν ἐπὶ τὸ πλεῖστον Τάταροι καὶ ἐκάλουντο συήθως «μουτζέλια». Ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἐκόντιζαν τὰ καταδικαστικὰ φερμάνια ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δυνάμει τῶν δυνάμεων ἐπιπλων κεφαλαίαν πανουργίαν πασάδων καὶ τρομερῶν στρατηγῶν. Ἡ δημοτικὴ μας ποίησις διέσωσεν ἕνα τεράστιον, τὸ ὅποιον εἰκονίζει τὸν τρόπον πού ἐπρόκειτο ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἀφικνουμένου Τατάρου, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὡς ἄγγελος καὶ ἐκτελεστὴς τῆς θανατικῆς τίνος ἐκτελέσεως:

«Κάποιον γενεῖται θάλασσα καὶ οἱς βουνὰ ποτάμι,
Νὰ πνίξῃ τὸν Τάταρον πού φέρει τὸ φερμάνι».

Ἀλλὰ οὐτε οἱ κάμποι μεταβάλλοντο εἰς θάλασσαν, οὔτε τὰ βουνὰ εἰς ποταμούς. Ὁ ἐπιπλος ταχυδρόμος εἰσέρχεται ἀκωλύτως εἰς τὰς πόλεις, καὶ ἐνθ' ὃ καταδικασθεὶς πᾶσις ἐκκεῖται νὰ φιλήσῃ τὸ σουλτανικὸν φερμάνι, ὃ Τάταρος, ὅστις ἦτο ἐπιδέξιμος δῆμος, δι' ἑνὸς σπαθισμοῦ ἀπέκοπτε τὴν κεφαλὴν του, τὴν ὅποιαν μετέφερεν εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν ὡς πιστοποιήσιν τῆς ἐκτελεσθείσης διαταγῆς. Διὰ τὸν ταλαπάρουσι χριστιανόντες δὲν ὑπῆρχον καὶ αὐταὶ αἱ διατυπώσεις. Αὐτοὺς τοὺς κρημοῦντες οἱ διοικηταὶ καὶ οἱ ἀγᾶδες εἰς τὸ πρῶτον τυχὸν δένδρον ἀνευ ἀπολογίας τινὸς καὶ χωρὶς νὰ δίδουν λόγον εἰς οὐδέν.

Αὐτὴ ἦτο ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία ἐπὶ τουρκοκρατίας. Διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως ἡ κυβέρνησις ὠργάνωσε μίαν ὑπηρεσίαν τῆς ἐπισήμου ἀλληλογραφίας, τῆς ὁποίας ταχυδρόμοι ἀνελάμβανον νὰ μεταφέρουν καὶ τὴν ἰδιωτικὴν. Ἐνας πολιτὴς, καταγόμενος ἐκ Κυνουρίας καὶ ὀνομαζόμενος Καρδαβας, ἐπετροπίσθη νὰ ὀργανώσῃ τὴν ἐπιχείρησιν. Τοῦτο δυνάται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ ἐναρξὶς τῆς δημοσίας ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας. Ἀλλὰ ἡ ὑπηρεσία αὕτη ὀργανώθη ὀριστικῶς ἐν Αἰγίνῃ κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1829.

Ἡ ὀργάνωσις αὕτη προσέβλεπε τὴν ὑπηρεσίαν ἐνδεκά ταχυδρομικῶν γραφείων, τὰ ὅποια δὲ ἐξησφαλίζον τὴν ταχυδρομικὴν συγκοινωνίαν τριάντα πῶλεων ἢ μάλλον κομποπόλεων, διότι μόνον τριατὰς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἡ Ἑλλάς. Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ δεκαετοῦς πολέμου εἶχον καὶ αὐταὶ κατὰ τὸ πλεῖστον καταστροφῇ, ἢ δὲ Πελοπόννησος, ἥτις ἀρχομένου τοῦ πολέμου ὑπελογίζετο με 540 χιλιάδας κατοίκων, ὅτε ἀπεδιώχθησαν καὶ οἱ τελευταῖοι στρατοὶ τοῦ αντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου δὲν εἶχε περισσεύουσιν τῶν 280.000.

Ἡ ἐπίστασις τῶν γραφείων τούτων εἶχεν ἀνάστη εἰς τοὺς γραμματεῖς τῶν διοικητικῶν ἀστυνομικῶν, εἰς δὲ τὰς παραλίους πόλεις καὶ εἰς τὰς νήσους εἶχον ἀναλάβει ταύτην οἱ ὕγειονομοί. Διὰ τοῦ αὐτοῦ διατάγματος εἶχον ὀρισθῇ, τὰ ταχυδρομικὰ τέλη εἰς δέκα παρὰ δὲ ἐπιστολὰς ἐνὸς ἀπλοῦ φύλλον καὶ εἰκοσι διὰ διπλοῦν φύλλον. Γραμματόσημα δὲν ὑπῆρχον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, διότι ταῦτα δὲν ἦσαν γνωστὰ οὔτε εἰς τὸν λοιπὸν κόσμον, θεθέντα εἰς δημοσίαν χρῆσιν εἰκοσὶν ἔτη μετὰ ταῦτα ἐν Λονδίῳ κατὰ τὸν 1840.

Ἡ ὑπηρεσία αὕτη διεξήγετο περιεργότατα. Ὁ πρίγκιψ Μουσκᾶου ὅστις εὗρετο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς Ἀθήνας διηγείται δι' ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος ἔβριθαν ταχυδρόμοι ἐκ Ναυπλίου κομίζον τὴν ἀλληλογραφίαν. Ἐοσάθμευεν εἰς τὴν ἀγορὰν, εὐρισκομένην ὅπου σήμερον αἱ φυλακαὶ τοῦ Παλαιῦ Στρατῶνος, ἀνήρχετο ἐπὶ ἐνὸς κενοῦ βαρελίου καὶ ἐξέφονε τὰ ὀνόματα τῶν παραληπτῶν. Ἐὰν ἐκ τούτων ἐπιστοποῖετο ὅτι ἀουσίαζε τῆς πόλεως ὁ παραληπτής, ἡ ἐπιστολὴ ἐρρίπτετο εἰς τὴν πληροστέαν πυρᾶν, οὗτω δὲ δημοσίᾳ ἐγίνετο ἡ καταστροφή, ὅπως μὴ παρασθῇ αὕτη καὶ παραβιασθῇ τυγχόν ἢ ἐχρησθεῖται τῶν ἐπιστολῶν.

Ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, ὁ ἀριθμὸς τῶν ταχυδρομικῶν γραφείων ἤβησε τάχιστα, ὅταν δὲ μετετέθη εἰς τὴν ἀθήναιαν εἰς ἐπιχειρήσιν 45 τοιαῦτα, εὐρισκόμενα εἰς ἐπιχειρήσιν μετὰ τῆς πρωτευούσης δις τῆς ἐβδομάδος, ἰδιαίτως μετὰ τῶν Πατρῶν ὑπῆρξεν ἐξάκις τῆς ἐβδομάδος ταχυδρομεῖον. Ἡ κατάσταση αὕτη διήρκασε μέχρι τοῦ 1834. Μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ὁδεμῆς ὑφίστατο ταχυδρομικὴ συγκοινωνία, τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἡ Ἀντιβασιλεία συνήρῃ τὴν πρώτην σύμβασιν μετὰ τοῦ ἐν Πειραιεὶ ἐγκατασταθέντος ξένου τραπέζιτου φερὰλδιν, δι' ἧς ἐγκαθίστατο ταχυδρομικὴ ἀποστολὴ δι' ἑξ ἰστιοφόρων. Δύο ἐκ τούτων ἐξέτελλον τὴν γραμμὴν Πειραιῶς-Μασσαλίας, δύο τὴν τῆς Τεργεστής, ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τὰ τελευταῖον τὴν τῆς Σμύρνης. Τὰ πλοία ταῦτα ὑποχρεοῦντο νὰ μεταφέρουν τὴν ἀλληλογραφίαν, πρὸς δὲ ἐμπορεύματα καὶ ἐπιβάτας. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ ναῦλοι τῶν ἐπιβατῶν ἐκινούντο δι' ἰδιαίτερους συμφωνίας τοῦ ἐπιβάτου μετὰ τοῦ πλοιάρχου. Διὰ τῆς συμβάσεως ὁρίοντο οἱ τιμαὶ τῶν εἰσιτηρίων, οὗτω δὲ διὰ πρώτην φορὰν ἀποκαθίστατο τάξις τις εἰς τὸ ζήτημα τῆς ναυτοπλοΐας.

Ὁ τρόπος οὗτος τῆς συγκοινωνίας δὲν διήρκασεν ἡ δύο μόνον ἔτη. Διαρκούσης τῆς συμβάσεως ἐνεφανίσθη εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς λιμένας τὸ πρῶτον ταχυδρομικὸν ἀτμόπλοιον, ἐν γαλλικὸν τοιοῦτον «Ανατολή» καλούμενον, τὸ ὅποιον ἀνελάμβανε τὴν ταχυδρομικὴν συγκοινωνίαν ἀνὰ δεκαπενθήμερον. Ἀπέπλεεν ἐκ Πειραιῶς διὰ Χίον, Σμύρνην, Τένεδον, Δαρδανελία, Καλλίπολιν καὶ ἐκεῖθεν ἐπανεπλέεν εἰς Πειραιᾶ κατὰ τὴν αὐτὴν γραμμὴν. Ὅταν τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον ἐνεφανίσθη εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς ἀπείρον πληθὸς κατ' ἄθροισμα τῶν ἑλλήνων ὅπως ἰδῇ καὶ ἐπισκεφθῇ τοῦτο. Ἦτο ἐν μικρὸν ὁμάδῃ με τροχούσι καὶ μίαν πρὸς μεγίστην κατανόησιν, μὴ διανοῦν δὲ πλεῖστον τὸν ἐξ ἑλπίων καθ' ὅραν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ γλώσσα ἦτο ἀκόμη ἀπλῆστατος, τὸ ἀτμόπλοιον ὀνομάζετο πρὸς «πυρόκαρπον» καὶ ἄλλοτε «καπνοκάρφον» βραδύτερον ὀνομάσθη ἀτμόπλοιον.

Τοιαυτὴ ἦτο ἡ ἀρχὴ τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας, ἥτις συνεστήθη εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν οὐδὲν ἕτερον μέσον συγκοινωνίας ὑπῆρχεν. Τὸ 1836 ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἐπλουτισθῇ διὰ νέων ὀργάνων καὶ νέων ὑπαλλήλων. Τὸ περιεργότερον εἶνε διὰ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος οἱ ταχυδρομικοὶ ἐπιστάται ἀνελάμβανον τὴν ἐγγραφήν συνδρομητῶν δι' ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἀντὶ μοιρῆς 5%. Ἐπὶ τῶν συνδρομῶν, τὸ προσωρινὸν τοῦτο μέτρον λειτουργήσαν ἐπὶ μικρὸν δὲν ἐξηκολούθησεν ἔκτοτε.

ΓΑΛΑΝΗ.—Τὸ παιδί μετ' ἀλογάνι (1914)
(Συλλογὴ Seignitz)

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 3)

τιμωρία αὐτό. Διότι μᾶς λείπει ἐσωτερικὴ εὐκρασία.

ὑπὸ τὸ πρόσχημα ληισμοῦν καὶ παρεξήγησε καλῶς τὸν συνήθη οἱ ἄνθρωποι κατὰ πρόθεσιν τὰς ὁποίας καλῶς τὰ ἐκάναν νὰ ὁλοκοποιῶν ἀπ' ἧς στιγμῆς δὲν εἶνε πλέον εἰς θέαν νὰ κυριαρχήσουν αὐτῶν. Ὁ καθένας πασχίζει νὰ ἀναλῇ ψυχικῶς τοὺς πλησίον του καὶ ἐπὶ τέλους κατορθώνει νὰ τοὺς γνωρίζῃ καλῶς ἀπὸ ὅσον γνωρίζει τὸν ἑαυτόν του. Γιά νὰ συμμορφωθῇ ὁμοῦ κανεῖς μετὰ τὴν ἀποφθεγματικὴν ἀρχὴν «γνώθι σαυτὸν» πρέπει νὰ ἀσχολῇ νὰ σπουδάζῃ τὰς πράξεις του καὶ τὰς παραδρομὰς του, τὰς φαινομενικῶς τυχαίας.

Τ. ΦΡ.

ΧΑΜΟΜΗΛΟ

Κάποιον χαμόμηλον κραταί
καὶ «μ' ἀγαπᾷ, δὲν μ' ἀγαπᾷ»
τὰ φυλλοράκια τὸν μαδάει
καὶ σὺν ἀγέρα τὰ πετᾷ.

Μὴν ἀρχινώντας δπως πρέπει
γὰ νὰβγῇ «ναὶ» καμμίαν φορὰ
γνωρίζει τότε καὶ μὴ βλέπει
οὐδ' αὖτις νὰ μὴ ζῇ.

Δὲν τὴν ἀκούει τὴ λῆξι «ἐφύμια»
ποὺ περιμένει νὰ τῆς πῶ
μὰ μῖσα σὺν δικό μου βλέμμα
διαβάζει πῶς τὴν ἀγαπᾷ.

ΚΣ—ΚΣ

Ἡ γενομένη πρόδοσις εἰς τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν ὑπῆρξε τεραστία κατὰ τὰ μετέπειτα ἔτη. Κατ' ἀρχὰς τὸ κεντρικὸν ταχυδρομεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ἕνα μικρὸ μαγαζάκι ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Εὐριπίδου, με 8 ὑπαλλήλους καὶ ὀλίγους διανομῆς οἱ τινες ἐξετέλεον τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην. Βραδύτερον τὸ ταχυδρομεῖον μετεφέρθη εἰς δύο θαλάμους τοῦ κατὰ πατρίματος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἑσωτερικῶν. Ἡ ἀλληλογραφία δὲν ὑπῆρχε τότε εἰς συνθήκῃ τῶν Ἑλλήνων, ὡς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἱ ὅποιοι οὐδὲ ἀπαξ τοῦ ἔτους ἐλάμβανον ἐπιστολὴν ἢ εἰς τὸν συγχρητιστικὸν ἐπισκοπεύοντα ἦτο ἀγνοοῦν, οὔτε ἡ τῶν ταχυδρομικῶν δελταρίων ἢ τῶν ἐπιταγῶν, ταχυδρομικῶν δελταρίων, οὔτε ἀλλοί τις εὐκολία ἐλειτουργεῖ. Ταῦτα ὅλα ἀνεπαύθησαν πολὺ βραδύτερον. Μόλις καὶ μετὰ τῶν πόλεων καὶ τῶν μεγαλειτέρων κομποπόλεων διεξήγετο τακτικὴ ταχυδρομικὴ ἀποστολὴ. Ἀλλὰ καὶ τὸ κοινὸν δὲν ἔτρεφε μεγάλην ἐμπιστοσύνην εἰς τὰ ταχυδρομικὰ τοῦ κράτους: ἐκ παλαιὰς συνήθειας προτίμας τοὺς ἀνεμεικτῆδες, οἵτινες ἦσαν ἰδιῶτα ἀνολογῶντες νὰ μεταφέρουν ἐπιστολάς, γράμματα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ ἰδίως εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου.

Ἀπὸ τοῦ 1882 ἡ ἀνάγκη τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας ἐγένετο ἐπιστομότερα. Ἀνεπαύθη ἐν τῷ μετᾷ τὸ ἐμπόριον ἐν Ἑλλάδι, κατεσκευάσθησαν ὁδοὶ, τὰ ἰστιοφόρα ἤρχισαν ν' ἀντικαθίστανται δι' ἀτμοπλοίων καὶ εἰσῆλθον πλεῖστοι μεταφορῶντες εἰς τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν διευκολύνουσα τὴν πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν τῶν κατοίκων. Τὸ μικρὸν ταχυδρομεῖον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἑσωτερικῶν ἦτο πλέον ἀνεπαρκὲς καὶ μετεγκατεστάθη εἰς τὴν ὁδὸν Λυκαβητῆ, ὅπου εὐρίσκειται σήμερον τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν ἤρκει διὰ τὴν ἔκτασιν, ἦν ἐλάμβανεν ἡ ὑπηρεσία αὕτη καὶ μετὰ τὴν πυρκαϊάν, ἥτις κατέστρεψε τὴν μεγάλην ἐπὶ τῆς πλατείας Λουδοβίκου οἰκίαν τοῦ Βασιλείου Μελά, μετερρυθμίσθη αὕτη εἰς ταχυδρομεῖον καὶ μὲν ταχυδρομεῖον.

Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία ἐξεληχθῇ καὶ ὀργανώθη. Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν σήμερον ὅπου εἶχεν δὲν λειτουργεῖ ταχυδρομικὸν γραφεῖον.

Τὰ γραμματόσημα εἰσῆλθον ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ 1861 παραχθέντα εἰς Παρίσι καὶ κατέστη εἰς κυκλοφορίαν κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, ἦσαν δὲ ταῦτα τοῦ 1 λεπτοῦ, τὸν 2, τὸν 5, τὸν 20, τὸν 40 καὶ τὸν 80. Ἐκτοσε ἐξαράστησαν πλεῖστα τοιαῦτα, μετὰ τῶν ὁποίων πολλὰ ἀναμνηστικά.

Σήμερον ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία λειτουργεῖ κανονικῶς, Περιελάβεν εἰς τοὺς κλάδους τῆς τῆς ταχυδρομικῆς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς κτλ. Ὑπάρχουν φυσικὰ ἐλλείψεις τινές, αἵτινες, ἂς ἐλπίσασιν, θὰ συμπληρωθῶν μετὰ χρόνον.

ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΜΙΑΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ

800 ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΑ ΠΟΤΑΜΟΠΛΟΪΚΩΣ

Αἱ ἐρωτοτοροσίαι τῶν δύο ποταμῶν—Τὰ ὑδραυλικά ἔργα τῶν «Κρεμαστῶν Κήπων» τῆς Βαβυλώνας—Sir William Willcocks—Ἀμάρᾳ ἡ ὀρυζοπαραγωγὸς καὶ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Βασιτιστοῦ Ἰωάννου—Μία μεγάλη τουρκικὴ νίκη... ψευδής! Ὁ τάφος τοῦ Ἑζρα.

ὑπὸ τοῦ κ. ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

Συνέχεια τοῦ ταξιδίου μας.

Δὲν εἶχον ἀπομακρυνθῇ πολὺ τῆς Κούτ ἑλ-Ἀμάρ, διότι εἰς τὰς ἀκοὰς μας ἔφθανεν ἀκόμη ἡ ἡγὼ τοῦ θορύβου τοῦ παρὰ τὴν παραλίαν τῆς πληθους, ὅτε δεξιόθεν εἰς τὸ σκοτεινὸν βάθος δέκριναν τρεμοσβύοντες φῶς κινούμενον, ὡς ἀνοιγοκλειόμενον ὀφθαλμὸν μυστηριώδους φαντάσματος, φερόμενον πρὸς δυσμὰς. Ἦτο ἀπλούστατα λαμπρὴ μικροῦ ἰστιοφόρου πλόντος ἐντὸς τοῦ παραποτάμου τοῦ Τίγρητος Σάτ-ἑλ-Χάι (=ποταμοῦ τοῦ ὕψους). Οὗτος ἔχει τὴν ἐξαιρετικὴν ιδιότητά νὰ μὴ πηγάξῃ ἀπὸ πηγὰς, ἀλλὰ νὰ ἀποσπᾶται ἀπὸ αὐτὸν τὸν Τίγρητα ὡς βραχίονα του καὶ διαρρεῖν ὅλην τὴν καθ' αὐτὸ Μεσοποταμίαν καὶ μὴ χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν ἢ εἰς λίμνην, ἀλλὰ πάλιν εἰς ποταμὸν, τὸν Εὐφράτην, παρὰ τὴν πολίτην Νασρίαν. Εἶνε περίεργος ἡ προστάθεια τῶν δύο ποταμῶν Τίγρητος καὶ Εὐφράτου πρὸς ὑδατομίαν των, (κατὰ τὸ ἀίμαρμαίαν), τὴν ὅποιαν παρατηροῦμεν πρῶτον εἰς τὰ παρὰ τὰς πηγὰς τὸν ὀμίαν, τὰ ὅποια εἰς πολλὰ μέρη μίνυνται, ἔπειτα εἰς τὴν παρὰ τὴν Βαγδάτην κοιλάδα, ὅπου πληθαίνει ἀλλήλους, ὡς διὰ νὰ φιληθῶν, εἰς ἀπόστασιν 35 μιλίων, κατόπιν εἰς τὸν πλατύτερον τῶν χωριστῶν—100 περίπου μιλίων—ὅπου τοὺς συνδέει ὁ ρηθὲς Σάτ-ἑλ-Χάι ἢ Πασιτίγρητα μήκους 70 μιλίων ἐκβάλουσα εἰς τὸν Περσικὸν Κόλπον.

Τὰ ἀρδεντικὰ ἔργα ἄλλοτε καὶ τώρα.

Ὁ παραπόταμος Σάτ-ἑλ-Χάι, ὁφειλόμενος εἰς τὸ ἐπικλινὲς τοῦ ἑδάφους πρὸς τὸ δυτικὸν καὶ νότιον μέρος τῆς Κούτ-ἑλ-Ἀμάρ, εἶνε ἐν εἰδος φουσκῆς διαρροῆς, ἡ ὁποία ἐκτός τῶν συγκοινωνιακῶν ὑπηρεσιῶν τῆς, εὐεργετῇ μετὰ νερὰ τῆς τῆς εὐφορμίας παρὰ τὰς ὁχθὰς τῆς πεδινῆς, ἡ συστηματικὴ καλλιέργεια τῶν ὁποίων ἀμβέβεται μετὰ πλουσίαν συγκομιδὴν ὁλων τῶν γεωργικῶν προϊόντων, πάσης ἐποχῆς. Τὴν μεγίστην σπουδαιότητα τῶν ἀρδεντικῶν καὶ ὑδραυλικῶν ἔργων εἰς τὴν Μεσοποταμίαν εἶχον κατανοήσῃ πρῶτον οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ ὅποιοι κατεσκεύασαν θαυμάσια ἔργα, τὰ ὅποια εἶδε καὶ ὁ Ἡρόδοτος, ἴχνη τῶν ὁποίων συναντῶνται μέχρι σήμερον καὶ μετὰ τῶν αὐτῶν τὰ ἐν Βαβυλῶνι ὑδραυλικά, τὰ ἀνακαλυφθέντα τῷ 1853 ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ ἀρχαιολόγου Rassam, δι' ὧν ἐποτίζοντο τὰ δένδρα καὶ τὰ πολυεῖδη ἄνθη τῶν περιγρημένων «Κρεμαστῶν κήπων» τοὺς ὁποῖους ἐκτίσεν ὁ Ναβουχοδονόσορ, χάριν τῆς ἐκ Μηδείας σπύνης του Ἀμύτου.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀβραῖοι Χαλίφαι τῆς Βαγδάτης δὲν ὑπέστησαν εἰς παρόμοια ἔργα. Ἐσάρων ἄπασαν τὴν χώραν καὶ ἰδίως τὰς περὶ τὴν Βαγδάτην ἐκτάσεις, εἰς πολλὰς καὶ μεγάλας διόδους, τὰν ὁποίων μερικαὶ ἀρδεύουν καὶ σήμερον τὰ χωρία τῶν γεωργῶν—τῇ βοηθείᾳ τοῦ μηχανοπηγαίου ἢ ἀτμοκίνητου ὑδραυλικῶν μηχανῶν (τὸν πλουσίαν) καὶ ἄλλαι δὲ ἡδύνατο νὰ λειτουργήσιν, ἀν' ἐκαθαρίζοντο ἀπὸ τὴν ἰλύν, πού τὰς ἔθαψε. Λέγεται μάλιστα, δι' ὁ Χορὺν-ἑλ-Ρασσίτ, διώρυγες τεράστιον ἀτλάα, ἀρχόμενον ἀπὸ τὸν Εὐφράτη καὶ διὰ μέσου τῆς Ἀραβίας διαχέετοσε νερὸ εἰς τὴν Μῆκχαν τῆς Χετζάζης, οἱ δὲ πίνοντες καὶ πίπτοντες οἱ προσκυνηταί, διὰ τὰ πάνδενα ὑποφέροντες ἀπὸ τὴν λειψυρίαν εἰς τὴν ἀγνοῖαν γεννέτεσαν τοῦ προφήτου, τὴν ὁποίαν δὲ περιγράφωμεν ἄλλοτε.

Διὰ τὴν γεωργικὴν ἀναγέννησιν τῆς Μεσοποταμίας ἐξήγησε καὶ ἡ χαμηλὴ Τουρκία νὰ κάμῃ κατὰ τὴν ἑλπίαν μόνον μετὰ τὴν μελέτας καὶ τὰ σχέδια ἐπὶ τοῦ χάριτος, τὰ ὁποία ἐστοίχισαν οὐκ ὀλίγα.

Τὸ 1905 ἐπετροπίσθη τὸν μέγαν Ἀγγλον μηχανικὸν Sir. William Willcocks, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφειλονται τὰ σπουδαιότερα ἔργα τῆς Αἰγύπτου, νὰ μελετήσῃ ἐπὶ τόπου τὴν Μεσοποταμίαν καὶ νὰ ὑποβάλῃ ἐκθεσὴν εἰς τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν τὸν ἀπαιτούμενον ἀρδεντικὸν καὶ ἄλλων ἔργων, δι' ὧν δα καθίστατο αὕτη ἡ εὐφορροτέρα χώρα τοῦ κόσμου, ὡς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡροδότου, ὁ ὁποῖος μᾶς πληροφορεῖ δι' ὅλην τῆς ἡ Βαβυλωνία παρεῖχε τὴν τριτάτην τῆς ἑλίας ἀσιατικῆς παραγωγῆς, καὶ οἱ εἰς κόκκους οἷον ἡ κριθὴς ἐδίδεν εἰς τὴν συγκομιδὴν διακοσμοὺς καὶ κάποτε τριακοσίους! Καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ ἰθαγενεῖς σπείρουν καὶ θερίζουν δύο φορές τὸ ἔτος.

Ἡ ὑπὸ τῆς Τουρκίας γενομένη τότε διαπνὴν διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἀγγλοῦ μηχανικοῦ, ἐπὶ ποσὸν νὰ μείνῃ πρὸς ὄφελος τῆς Ἀγγλίας, ἡ ὁποία ἐκλάβετο τὸν Τούρκου, τοὺς μεταβαλόντας τὸν ἄλλοτε Παράδεισον εἰς Κόλασιν, ἀνέλαβεν ἡ ἰδίαν ἐκτέλεσιν μετὰ πλουσία μέσα τῆς εἰρημνικῆς μεγαλεπήβολα σχέδια.

Ἡ μέχρι τῆς συμβολῆς τοῦ Τίγρητος καὶ Εὐφράτου ποταμοπλοία μας δὲν παρουσίασε ἀξιοσημειώτων τινα ποικιλίαν, πλὴν τῶν χωρίων Σαχ-Σάδ καὶ Ἀλῆ-Τέρσι πλαισιουμένων ἀπὸ γραφικὰ τοπία, τῆς ὥρας πολίτης Ἀμάρ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὁχθῆς, με 10 χιλ. κατοίκων καὶ τοῦ μνημείου τοῦ Ἑζρα, ὀλίγον πρὸ τῆς Κούρας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς. Ἡ Ἀμάρ ἔχει κομψὴν ἐστρωμένην προκυμαίαν καὶ σχετικῶς καλὰς οἰκίας μετ' εὐρωπαϊκά παραθύρα καὶ ἐξώστας. Παρατηρῶν αὐτὴν τὸ ἐσπέρας ἐκ τῆς γειφύρας τοῦ ἀτμοπλοίου, μετὰ τὴν περπατήσας περιφερομένους ὑπὸ νὸ φῶς μεγάλων λαμπτήρων ἀεριοφόρους, ἐνδομῆς—τι δὲν κάνει ἡ νοσταλγία!—δὲ ἀντικρίζω κάποιαν γυναικα τῆς προκυμᾶς τῆς Σμύρνης!

Ἡ πόλις αὕτη εἶνε ἡ παραθύρα τῆς φορτώσεως τῆς εἰς τὰς πέριξ πεδιάδας, μετὰ τῶν ἄλλων γεωργικῶν προϊόντων, ἀρδύων παραγωγῆς τῆς ὁχθῆς, ἡ καλλιέργεια τῆς ὁποίας ἐννοεῖται εἰς τὰς περιλήψεις αὐτῶν ἐδῶκα καὶ ὑπὸ τοὺς κυνικοὺς καὶ σκύλους τῶν θεῶν, ἀκριβῆς ὅπως καὶ τῶν φουκίων τῶν ἐδοκίμοις μετὰ διαρκῆ... ποδὸ μύτρον καὶ πυρπολοῦσαν... ἡλιοθεραπεῖαν.

Κουβέντα μετὰ δύο Σαββαίους—Βασιτιστὰς.

Εἶνε ἀπόγευμα τῆς 15 Νοεμβρίου. Ἡ «Μοσσοῦλη» θὰ παραμείνῃ ἐδῶ δύο καὶ πλεον ὥρας καὶ ἡ ἐξοδὸς μου δὲν ἐμποδίζεται. Ἡ εὐρωπαϊκὴ μου ὁμάς ἐμμένει εἰς τοσοῦτος κίνδυνον, λόφω τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐξερεθίσσεως τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ τῶν Ἰθαγενῶν κατὰ παντὸς γιαντινῶν καὶ διὰ τοῦτο προτιμᾷ νὰ παραμείνῃ ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου, ἀπὰρ μάλιστα εἶχον γνώρισιν τὴν Ἀμάραν κατὰ τὴν προη

ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΜΙΑΣ ΟΛΟΚΛΗΡΟΥ ΕΠΟΧΗΣ, Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΒΑΤΤΩ, ΕΜΕΙΝΕ Ο ΑΞΙΟΤΕΡΟΣ ΕΞ ΕΛΛΗΝΙΚΕΥΤΗΣ ΤΗΣ ΗΛΟΝΗΣ

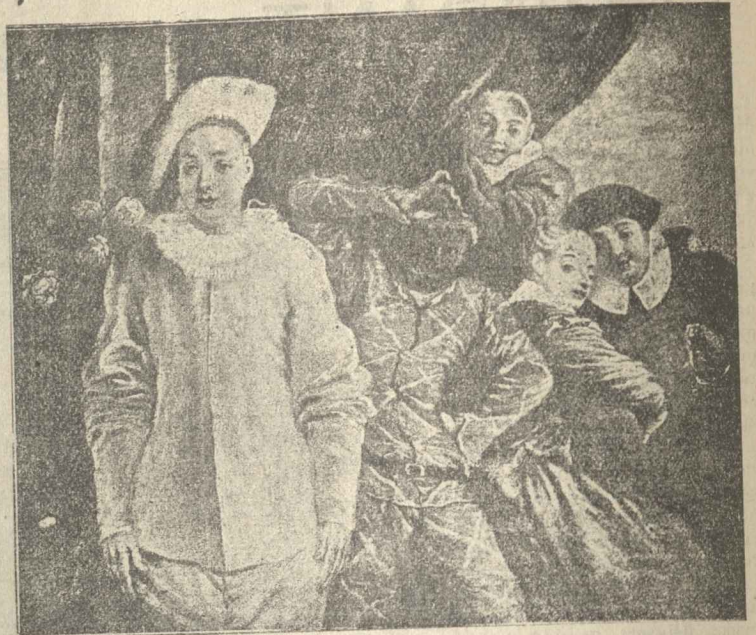

Ο Βαττώ
[J. A. Watteau]

Περί τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ' ἐπῆλθεν εἰς τὴν γαλλικὴν τέχνην, τὴν πολιτικὴν, καὶ τὰ ἤθη ἀκόμη, μεγάλη μεταμόρφωσις. Κάποια χειραφέτησις ὄλων τῶν τάξεων, ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὴν βασιλικὴν προστασίαν καὶ, τρόπον τινά, καταμερισμὸς τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως ἀνεξαρτήτως τῆς Αὐλῆς καὶ ἐπὶ τὰ ἐκτὸς αὐτῆς. Οἱ ἀγαπῶντες τὴν τέχνην ἤρχισαν τότε νὰ πολλαπλασιάζωνται, καὶ οἱ καλλιτέχναι νὰ γίνωνται περιζήτητοι εἰς τοὺς κύκλους τῶν ἐλευθεριζόντων εὐγενῶν οἱ ὅποιοι εἰσήγαγον εἰς τὴν ζωὴν τὴν φίλων διάθεσιν. Ὁ ἀντιπροσωπευτικώτερος τῶν ζωγράφων τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, ὁ καὶ πρῶτος κατὰ χρονολογίαν, εἶνε ὁ Ἀντώνιος Ἰωάννης Βαττώ, υἱὸς πτωχοῦ ἐργάτου, γεννηθεὶς τὸ 1684 εἰς τὴν Βαλανσιέν, τὴν περίφημον διὰ τὰς ὁμωνύμους λεπτὰς δαντέλλας.

Τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς ζωγραφικῆς ἔλαβεν ἀπὸ ἑνα ἄσημον ζωγράφον τῆς γενεθλίου πόλεως, τὸν Γκαρίν, καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγων ἐφυγε γιὰ τὸ Παρίσι. Ἐκεῖ δὲν εὗρηκε διόλου εὐκόλον τὴν ζωὴν. Ἐκαμνε σχέδια πραγματικῶς χαριτωμένα μὲ θέματα ἀπὸ τὸ θέατρον, καὶ εἰργάζετο ὡς ταπεινὸς ἀντιγραφεὺς ἀγιογραφῶν εἰς ἕνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐμπόρους τῆς Γαφύρας Νότερ Ντάμ. Ὁ Ζιλλό, ὁ περίφημος σχεδιαστὴς, εἶδε κάποια σχέδια τοῦ νέου Βαττώ καὶ τὸν προσέλαβε συνεργάτην καὶ μάλιστα οἰκτρόφον—προστασία τῆς ὁποίας εἶχε μεγάλην ἀνάγκην ὁ λεπτοφυὴς Βαλεσιανὸς νεανίας. Ἡ φθίσις ἀπὸ τότε εἶχεν εὖρει καταφύγιον εἰς τὸ στήθος τοῦ καὶ τοῦ ἔδιδε μίαν διψὴν σκυθρωπὴν καὶ ἀποτραβηγμένην. Πλησίον τοῦ Ζιλλό ἀνέπτυξε τὸ τάλαντον τοῦ σχεδιαστοῦ καὶ τὴν φαντασίαν διὰ τὰς σκηνὰς τῶν φιλοπαιγμῶνων καὶ γλεντζέδων νέων τῆς ἐποχῆς του.

Ἐπειτα ἐμαθήτευσε δι' ὀλίγον εἰς τὸν Κλωντ Ὀνραν τὸν ζωγράφον τῶν ἀραβουργημάτων καὶ τῶν γιρλαντῶν, πολὺ ζητούμενον ἐκείνην τὴν ἐποχὴν. Ὁ Ὀνραν κατεῖχε μεγάλην θέσιν. Ἦτο ἐπιμελητὴς τῶν ἀνακτόρων τοῦ Λουξεμβούργου καὶ διακοσμητὴς τῶν συγχρόνων. Ὁ νέος Βαττώ, ἔξοῦσε μέσα εἰς τὸ ὠραῖο παλάτι, ἐσχεδιάζεν, ἐξωγράφιζεν ὠραῖα διακοσμητικὰ ὑπερθυρα. Ἀπὸ τὸ ἀνάκτορον αὐτὸ ἔβλεπε καὶ ἐξωγράφιζε περιπατητάς καὶ συνομιλητάς εἰς τὸν κήπον τοῦ Λουξεμβούργου, ἐρωτικά ζεύγη καὶ κρυφὰς συνεντεύξεις ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν φυλλωμάτων. Τὸ 1909 ἔλαβε μέρος εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῆς Ἀκαδημίας διὰ τὸ βράβειον τῆς Ρώμης, ἀλλὰ ἡ ἀποτυχία (ἔλαβε μόλις δευτέρον βραβεῖον) τὸν ἔκαμε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ Παρίσι καὶ νὰ μεταβῇ καὶ πάλιν εἰς τὴν γενέτειράν του, τὴν Βαλανσιέν. Ἐκεῖ ἔλαβεν ἀφορμὴν, παρακολουθῶν τὸν κινητοποιηθέντα διὰ τὸν Φλαμανδικὸν πόλεμον στρατόν, νὰ συνθέσῃ πολλὰς στρατιωτικὰς σκηνὰς ἐκ τῶν ὁποίων μία, ἡ πορεία στρατιωτῶν, ἤρθεσαν ὅταν τὴν ἐπαρουσίασεν εἰς τὸ Παρίσι ἐπιστρέψας. Ἐκεῖνος ὁ πίναξ τοῦ ἀνοίξε τὸν δρόμον. Ἡ Ἀκαδημία τὸν ἐδέχθη ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος καὶ ὁ Κροζά, τραπεζίτης καὶ φιλότεχνος, τοῦ ἔδωκε παραγγελίαν τῶν τσαρῶν ἐποχῶν διὰ νὰ στολίσῃ τὸ μέγαρόν του, τὸν ἔλαβεν οἰκτρόφον καὶ ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ τὴν πλουσίαν συλλογὴν τῶν εἰκόνων του. Ἐκεῖ ἀντέγραψε καὶ ἐμελέτησε πολὺ Ροῦμπενς, Τιτσιανὸ καὶ Βερονέζε, χωρὶς νὰ ἐπηρεασθῇ καθόλου. Ἀπλῶς ἀνέπτυξε περισσότερον τὰς ἀρετὰς τῆς

Ἰταλικὴ κομωδία

[Ἰδιωτικὴ συλλογὴ]

Ἀγροτικαὶ διασκεδάσεις

[Συλλογὴ Wallace—Λονδίνον]

Ὁ ἔρως στὴν ἐξοχή

[Συλλογὴ τοῦ τέως Ἀυτοκράτορος τῆς Γερμανίας]

τέχνης του. Εἰργάζετο πολὺ, παρὰ τὴν ἀσθένειαν ἣ ὁποία ὑπέσκαπτε διαρκῶς τὸν ἀσθενικὸν οργανισμὸν του. Τότε παρουσίασε τὸ προσχεδίασμα τοῦ περιφημοτέρου πίνακος του, τὸ Μπαρκάρισμα γιὰ τὰ Κύθηρα, ὅπου ἐρωτικά ζεύγη, γεμάτα χαρὰν καὶ ἐλπίδα, σπεύδουν μὲ προθυμίαν ἀποδημητικῶν πτηνῶν νὰ πλεύσουν πρὸς συνάντησιν τῆς Κυθρηίας Ἀφροδίτης. Ὁ πίναξ αὐτὸς ἐκπροσωπεῖ ὅλην τὴν τέχνην τοῦ Βαττώ καὶ ὅλην τὴν ζωὴν καὶ τὴν νοοτροπίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τὴν κλαίει πρὸς τὰς ἐλαφρὰς διασκεδάσεις καὶ τὸν ἔρωτα. Ἡ Ἀκαδημία ἀνεγνώρισε τὸ μέγα τάλαντον τοῦ Βαττώ, τὸν ἐδέχθη ὡς μέλος τῆς καὶ τὰ ἔργα του ἐγίναν περιζήτητα. Ἀκόμη καὶ ὁ Φρειδερίκος ὁ Μέγας τῆς Πρωσίας ἐγίνε μαγνίωδης συλλέκτης τῶν ἔργων του. Ἀλλὰ ἡ ζωὴ του ἔσβυνε. Τὸν ἔπει-

σαν νὰ φύγῃ εἰς τὸ Λονδίνον διὰ νὰ συμβουλευθῇ εἰδικὸν διὰ τὸ νόσημά του ἱατρόν. Ἐκεῖ ἐγίνε δεκτὸς μετὰ τιμῶν ἀλλὰ τὸ κλίμα τὸ ὑγρὸν καὶ ὀμίχλωδες, χειροτέρευσε ἀντὶ νὰ καλῇ τελευτὴν τὴν κατάστασίν του.

Δύο ἔτη μετὰ ἀπέθανεν εἰς τὸ Νόρμαν, μόλις 37 ἐτῶν, ἀφήνων ὀπίσω του μέγα ποιοτικὰ καὶ ποσοτικὰ ἔργον.

Πῶς εἰς τὴν στιγμὴν ψυχῆν τοῦ ἀρρώστου ζωγράφου ἐμεδίκα τὸ μέλλον—ἕνα μέλλον ποιητικόν, καὶ ἡ ἐλπίς, ἡ ἐλπίς ποὺ ἀπέλειπε τὸν ἀνθρώπον βαδίζοντα ἀναγκαιότατος πρὸς τὸν τάφον!

Ἡ ἀνίσχυς καὶ ἀγρία φύσις τοῦ γυναικείου πλέον σκυθρωπῆ καὶ ἀπόκοσμος, ἐκρούπε λεπτοτάτην εὐαισθησίαν ἐν μέσω τῆς φιληδονίας καὶ ἀδιαφόρου ζωῆς τῆς βασιλείας. Εἰς τὰς ἐρωτικὰς συνεντεύξεις καὶ συναντήσεις τῶν ὑπερ-ἐλευθεριζόντων νέων τῆς ἐποχῆς τοῦ ὠνευρεῖτο λεπτοτάτης καρδίας καὶ διακριτικός, δὲν ἔθετε σχεδὸν ποτὲ εἰς τὰ πρῶτα ἐπίπεδα τῶν εἰκόνων τοῦ τὰ φιλοπαιγμονα ἐρωτικά ζεύγη, ἀλλὰ τὰ ἐποθετεῖ ὑπὸ σκιερὰ φυλλώματα ὁλοῶν. Τὰς ἐρωτικὰς θυσίας ἐξιδανίκευε μὲ λαμπρὰ χρώματα καὶ ἐφώτιζε μὲ τὴν ἀκοίμητον φλόγα τῶν ἐρωτικῶν τοῦς ὁποίους δὲν ἐδίσταζε νὰ τοποθετῇ εἰς τοὺς πίνακας τοῦ πετῶντας ὡς πνεύματα προστατευτικά περὶ τὰ ἐρωτικά ζεύγη.

Ὁ Βαττώ τεχνικῶς ὑπερῆκε τὸ ἄνθος τῆς γαλιτικῆς λεπτότητος καὶ ἤρθε.